

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในสภาพสังคมปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลงหลายอย่าง ซึ่งบ่งบอกถึงความเจริญของโลกมนุษย์ แต่ความเจริญทุกอย่างที่เกิดขึ้นมานั้น มักมาควบคู่กับปัญหา และความทุกข์ทั้งมวลจึงทำให้ชีวิตของคนในสังคมต้องดิ้นรนทุกวิถีทางเพื่อความอยู่รอด เพราะถูกครอบงำโดยวัตถุนิยมเพื่อสร้างฐานะและหน้าตาในสังคม จนละเลยถึงหลักสัจธรรมความจริง ของชีวิตที่มีอยู่ในวิถีของพระพุทธศาสนา ซึ่งการละเลย และการไม่เข้าใจถึงสัจธรรมของชีวิต ไม่ศึกษา และปฏิบัติตามหลักธรรมคำสั่งสอนที่มีอยู่ในพระพุทธศาสนา จึงก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ มากมาย นำความวุ่นวายมาสู่วงจรชีวิตความเป็นอยู่ อาชีพ ครอบครัว กลุ่มชนชั้นในสังคม กลุ่มลัทธิความเชื่อในศาสนาต่าง ๆ กลุ่มเผ่าพันธุ์ต่าง ๆ ในโลก

พุทธศาสนามีกิจ ๒ อย่าง คือ คັນถุระ และวิปัสสนาธุระ^๑ คันถุระ คือ การศึกษาตามหลักธรรมคำสั่งสอนใน ๘๔,๐๐๐ พระธรรมชั้นร์ รวมทั้งศึกษาคัมภีร์อรรถกถา ฎีกา อรรถกถา และคัมภีร์ปกรณ์พิเศษต่าง ๆ ส่วนวิปัสสนาธุระ คือ การปฏิบัติสมถกรรมฐาน และวิปัสสนากรรมฐาน เป็นการนำหลักธรรมคำสั่งสอนที่ได้จากการศึกษาคันถุระมาปฏิบัติ ทำให้เกิดความรู้แจ้งเห็นจริง เข้าใจชัดในรูปนาม ชั้น ๕ รู้จักมองสิ่งทั้งหลายตามสภาวะความเป็นจริง ที่ต่อเนื่องไปตามอนุกรมของเวลา ซึ่งเปลี่ยนแปลงเลื่อนไป และเป็นเป้าหมายที่สำคัญในพุทธศาสนา คือ บรรลุมรรค ผล นิพพาน ซึ่งเป็นจุดหมายปลายทางสุดท้ายในพุทธศาสนา มีคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาได้แสดงถึงวิธีการเจริญวิปัสสนากรรมฐาน เพื่อกำจัดความทุกข์ อันเกิดจากความโลภ โกรธ และความหลง ซึ่งเป็นต้นเหตุปัญหา และความทุกข์ทั้งมวล

การปฏิบัติวิปัสสนาธุระเป็นหน้าที่หลักอย่างหนึ่งของพุทธศาสนิกชน ถือว่าเป็นการพัฒนาจิตใจของมนุษย์ให้สูงขึ้น จนสามารถละกิเลสได้อย่างเด็ดขาด แต่การปฏิบัติพระกัมมัฏฐานนั้นไม่ใช่จะราบรื่นไปเสียทุกอย่าง เพราะในขณะปฏิบัติอาจจะมีปัญหา และอุปสรรคหลายอย่างเข้ามาแทรก ทำให้การปฏิบัติ แทนที่จะดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่อง แต่กลับเนิ่นช้า ปัจจุบัน

^๑ คณะกรรมการแผนกตำรา มหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์, พระธัมมปัทมฐกถา แปล ภาค ๘, พิมพ์ครั้งที่ ๑๕, (กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๑.

การปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนา เริ่มเป็นที่นิยมแพร่หลายในท่ามกลางความเจริญรุ่งโรจน์ของโลกที่ยึดติดแต่วัตถุนิยม เนื่องจากผู้ปฏิบัติส่วนใหญ่ยังขาดองค์ประกอบที่สำคัญ คือ การศึกษาด้านปริยัติธรรม ซึ่งเป็นความรู้พื้นฐานของการเจริญวิปัสสนาตามหลักสติปัฏฐาน ๔ และความเข้าใจในอารมณ์ หรือสภาพของจิตใจที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง ในระหว่างปฏิบัติวิปัสสนากาวนา อาจจะทำให้ผู้ที่ปฏิบัติวิปัสสนากาวนานั้นเกิดการปฏิบัติที่เคลื่อนจากแนวทางแห่งวิปัสสนาญาณ โดยเฉพาะผู้ที่ปฏิบัติวิปัสสนากาวนา จะติดในอารมณ์วิปัสสนา ที่เรียกว่า วิปัสสนูปกิเลส

วิปัสสนาเป็นวิธีการที่พระพุทธเจ้าได้ทรงค้นพบด้วยพระองค์ ซึ่งเป็นวิธีการปฏิบัติที่ถูกต้อง และจะมีผลที่ทำให้อาสวะกิเลสสิ้นไป คือ สภาพที่พ้นจากความทุกข์ หรือการบรรลุมรรคผล นิพพาน ต่อจากนั้น ได้มีการแนะนำเผยแผ่ สั่งสอน ไปยังพระสงฆ์ซึ่งเป็นสาวก คือ ผู้ที่ปฏิบัติตามซึ่งคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ และนำไปเผยแผ่ แนะนำ ให้บุคคลทั้งหลาย ที่เห็นภัยในวัฏสงสาร เห็นโทษของการเวียนว่ายตายเกิด ซึ่งเป็นความทุกข์ ที่ครอบงำอยู่ในจิตวิญญาณของผู้คนทั้งหลายมานานแสนนาน

วิปัสสนากาวนาเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเจริญสติ ซึ่งมีผลของการเชื่อมโยงไปถึงปัญญา ทำให้เกิดการพัฒนาทางปัญญา เป็นกระบวนการที่เกิดจากการกาวนานั้น คือ การเจริญสติอย่างรอบครอบ ระมัดระวัง มีความต่อเนื่อง ในทุกขณะเวลาที่ผ่านพ้นไป และจะมีผลทำให้ปัญญาที่เกิดจากการเจริญสติกาวนาอย่างรอบครอบ ระมัดระวัง มีความต่อเนื่องในทุกขณะเวลา มีผลทำให้เกิดการพัฒนาทางปัญญาจากการกาวนานั้น คือ ปัญญาญาณ หรือเรียกว่า วิปัสสนาญาณ ซึ่งมีการชี้บอกสภาพของปัญญา และเป็นไปตามลำดับขั้นตอน จากการเจริญสติกาวนา ซึ่งมี สภาวะอารมณ์แตกต่างกัน และจำแนกได้ ๑๖ สภาวะอารมณ์ ซึ่งนิยมเรียกว่า วิปัสสนาญาณ ๑๖

วิปัสสนูปกิเลส มีความสำคัญมาก เพราะเป็นผลของการเชื่อมโยง จากการเจริญสติกาวนาอย่างรอบครอบ ระมัดระวัง มีความต่อเนื่อง ในทุกขณะเวลา มีผลทำให้เกิดการพัฒนาทางปัญญาที่เกิดจากการกาวนา เป็นความสำคัญที่แสดงถึงความเชื่อมั่นว่า โยคีหรือผู้ปฏิบัติวิปัสสนากาวนา ได้ดำเนินการปฏิบัติมาแล้วอย่างถูกต้อง สิ่งที่จะเกิดขึ้นตามมา คือ วิปัสสนูปกิเลสมักจะปรากฏในญาณ ลำดับที่ ๔ อย่างอ่อน เรียกว่า ตรุณอุทยัพพญาณ เป็นส่วนหนึ่งของโสฬสญาณ หรือญาณ ๑๖

มหาสติปัฏฐานสูตร เป็นพระสูตรที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์มหารวรรค ที่ขนิณายมีความสำคัญต่อการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน กล่าวไว้ว่า เป็นทฤษฎีเกี่ยวกับการเจริญวิปัสนากรรมฐาน พระพุทธองค์ตรัสว่า ทางสายนี้เป็นทางสายเอก หรือทางสายเดียว ดังพระบาลีว่า

“เอกายโน อโย ภิกขเว มคโค สุตตํ วิสุทฺธิยา โสกะปริเทวานํ สมตักกมาย ทุกฺขโทมนสฺสํ อตถกมมย ฌายสฺส อธิคมมย นิพพานสฺส สจฺฉิกิริยาย ยทิตฺถํ จตฺตารอ สติปฺปญฺจนาติ”^๒

“แปลว่า ภิกษุทั้งหลาย ทางนี้เป็นทางเดียว เพื่อนำเหล่าเวไนยสัตว์ให้เข้าถึงความบริสุทธิ์ เพื่อข้ามพ้นโสกะ ปริเทวะ ดับทุกข์ โทมนัส บรรลุอายุธรรม แจ่มแจ้งในพระนิพพาน ทางนี้คือ สติปัฏฐาน ๔”^๓

ในการเจริญวิปัสสนากรรมฐานนั้นก็ต้องอาศัยสติปัฏฐาน ๔ และอารมณ์วิปัสสนากรรมฐานที่ผู้ปฏิบัติ จะพึงกำหนดรู้ตามหลักสติปัฏฐาน ๔ คือ กำหนดรู้ รูปและนาม จนเห็นอาการปรากฏของพระไตรลักษณ์ปรากฏชัดเจน สติปัฏฐาน จึงเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้เกิดวิปัสสนาญาณ ดังมีข้อความปรากฏใน วิปัสสนาญานว่า “เขาเห็นสังขารเหล่านั้นปรากฏในญาณว่าไม่มีแก่นสารเหมือนเงินทองที่นักเล่นกลเสกขึ้น หรือความฝันที่คิดว่าเป็นเรื่องจริง หรือวงกลมของดุนไฟที่แกว่งในเวลากลางคืน หรือนคร หรือหมู่บ้านที่ถูกเนรมิตขึ้น หรือต่อน้ำ หรือปลีกกล้วยเป็นต้น เขาชื่อว่า บรรลุตรุณวิปัสสนา คือวิปัสสนาระดับต้น ซึ่งมีชื่อว่า อารัธวิปัสสะ คือ ผู้เริ่มปรารภวิปัสสนา เพราะเริ่มปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา”^๔

การปรากฏขึ้นของ วิปัสสนูปกิเลส เป็นสิ่งที่บอกให้ทราบว่า การปฏิบัติธรรมของโยคีได้ดำเนินมาถูกต้อง ตามแนววิถีวิปัสสนาภาวนา ตั้งแต่เริ่มแรกของการปฏิบัติจนถึงเวลาปัจจุบัน ซึ่งเป็นผลดี ต่อการปฏิบัติธรรมของโยคี แต่ก็เป็นสิ่งน่าชื่นชมยินดี เป็นสิ่งพลัดพลิน การมัวหลงชื่นชมยินดีอยู่กับวิปัสสนูปกิเลสเป็นความหลง จะข้ามพ้นจากความหลง ต้องไม่หลงยินดีและพลัดพลินในวิปัสสนูปกิเลส จะเกิดปัญญารู้ว่า สภาวะใดเป็นทางทำให้เกิดปัญญาเห็นธรรม และสภาวะใดไม่ใช่ทางทำให้เกิดปัญญาเห็นธรรม ในขณะที่ผู้ปฏิบัติจะเห็นไตรลักษณ์ได้ชัดเจน

การเกิดขึ้นของวิปัสสนูปกิเลสนั้น จะอยู่ในช่วงวิสุทธิลำดับที่ ๕ คือ มัคคามัคคญาณทัสสนวิสุทธิ หมายถึง ความบริสุทธิ์ที่เกิดขึ้นจากการได้รู้ว่าเป็นทาง หรือมิใช่ทาง ปรากฏในคัมภีร์ขุททกนิกาย ปฏิสัมภิทามรรค นับว่ากำลังอยู่ในช่วงปลายของสัมมสนญาณ จัดเป็นวิปัสสนาญาณ ลำดับที่ ๑ ในวิปัสสนาญาณ ๑๐ ระดับ แต่ถ้านับสงเคราะห์เข้าในวิปัสสนาญาณ ๘ โดยเริ่มนับ ๑ ที่ อุทยัพพญาณ จึงยังไม่จัดว่าเป็นวิปัสสนาญาณ เกี่ยวกับเรื่องนี้ ในคัมภีร์ปรกณ

^๒ ที.ม. (บาลี) ๑๐/๓๗๓/๓๐๑.

^๓ ที.ม. (ไทย) ๑๐/๓๗๓/๓๐๑.

^๔ พระโสภณมหาเถระ (มหาสิสยาตอ), **วิปัสสนาญาน เล่ม๒**, แปลโดย พระคันธธราภิกขุ, กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ซีเอไอ เซ็นเตอร์, ๒๕๕๐, หน้า ๒๓๖.

วิเสสวิสุทธิมรรค จัดไว้ให้เป็นญาณ ลำดับที่ ๔ อย่างอ่อน (ตรุณอุทยัพพญาณ) ของโสฬสญาณ หรือญาณ ๑๖^๕ ด้วยเหตุผลดังกล่าว พึงสังเกตว่า วิปัสสนูปกิเลสทั้ง ๑๐ ประการมี โอภาสเป็น อภัยากตะ มินิกันติ เป็นอุปกิเลส ที่เหลืออีก ๘ ล้วนแล้วแต่เป็นองค์ธรรมที่อยู่ในฝ่ายกุศล โดยเฉพาะ ญาณ หมายถึง ปัญญาหรือความรู้ พระพุทธองค์ตรัสว่า

“ปัญญา กิริยาที่รู้ชัด ความวิจย ความเลือกสรร ความวิจยธรรม ความกำหนดหมาย ความเข้าไปกำหนด ความเข้าไปกำหนดเฉพาะ ภาวะที่รู้ ภาวะที่ฉลาด ภาวะที่รู้ละเอียด ความรู้ อย่างแจ่มแจ้ง ความค้นคิด ความใคร่ครวญ ปัญญาเหมือนแผ่นดิน ปัญญาเครื่องทำลายกิเลส ปัญญาเครื่องนำทาง”^๖.

ในการปฏิบัติวิปัสสนากาวานานนั้น นักปฏิบัติเมื่อตั้งใจมีสติกำหนดรู้แน่วแน่มั่นคงอยู่กับ รูปนาม ตามความเป็นจริง วิปัสสนาปัญญาจะพัฒนาขึ้นไป ตามลำดับ ถึงระดับหนึ่งจิตใจของผู้ปฏิบัติจะผ่องใสขึ้นด้วยอำนาจของสมาธิ ทำให้พบสภาวะธรรมหรือปรากฏการณ์ภายในแปลก ๆ ซึ่งมีผลทำให้นักปฏิบัติธรรมเข้าใจผิดได้ คิดว่าตนเองนั้นได้บรรลุมรรคผลแล้ว ซึ่งท่านเรียกว่า วิปัสสนูปกิเลส หมายถึง สิ่งที่ทำให้วิปัสสนาญาณไม่พัฒนา มี ๑๐ ประการ เป็นสิ่งที่ทำให้ผู้ปฏิบัติ กำหนดรู้เห็นความเกิดและความดับตามลักษณะของวิปัสสนาญาณไม่ชัดเจน เป็นเพียงแต่ได้ ญาณอ่อน ๆ คือ ตรุณวิปัสสนาญาณซึ่งเป็นวิปัสสนาญาณอ่อน ๆ ซึ่งเราถือว่าเป็นกิเลสของ วิปัสสนา ทำให้เรายึดติดอยู่กับสิ่งที่เข้าใจว่าเป็นมรรคผล ไม่สามารถระลึกถึงสภาวะธรรมซึ่งเป็นจริง หรือไม่อาจจะเจริญก้าวหน้าได้ในการปฏิบัติวิปัสสนา

ย่อมทำให้ผู้ปฏิบัติไม่ปฏิบัติต่อไปตามแนวทางที่ถูกต้อง เมื่อผู้ปฏิบัติได้รู้สึกตัว สิ่งที่เกิดขึ้นนั้นเป็นวิปัสสนูปกิเลส มิใช่ มรรค ผล นิพพาน หรือเป็นสิ่งที่น่าชื่นชมยินดี การมัวหลงชื่นชม ยินดีอยู่กับกิเลสเป็นความหลงผิด จงปลดปล่อยความหลงผิดนั้นเสีย ไม่นิยมยินดี ในวิปัสสนูปกิเลส เกิดความบริสุทธิ์ ในความคิดขึ้นว่า สภาวะใดเป็นทางทำให้เกิดปัญญาเห็นธรรม และสภาวะใด ไม่ใช่ทางทำให้เกิดปัญญาเห็นธรรม ในขณะที่ผู้ปฏิบัติชื่นชมอยู่กับวิปัสสนูปกิเลส ผู้ปฏิบัติไม่อาจจะ เห็นไตรลักษณ์ได้ชัดเจน เพราะหลงชื่นชมยึดติดในวิปัสสนูปกิเลส การได้พบพระวิปัสสนาจารย์ซึ่ง มีประสบการณ์ จะช่วยแก้ไขสภาวะที่เกิดขึ้นให้ได้ โดยบอกวิธีการแก้กรรมวิปัสสนาให้เจริญ สติสัมปชัญญะให้ถูกต้อง คือ กำหนดให้ทันปัจจุบัน ทำให้สามารถผ่านพ้นวิปัสสนูปกิเลส

^๕ พระพุทธโฆสาจารย์, **คัมภีร์วิสุทธิมรรค**, แปลเรียบเรียงโดย สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร), พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทประยูรวงศ์ พรินต์ติ้ง จำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๑๐๐๙.

^๖ อภ.สง. (ไทย) ๓๔/๒๐/๓๐.

ผู้วิจัยจึงสนใจทำการศึกษาค้นคว้าในเรื่อง ศึกษาการพิจารณาอารมณ์ที่เป็นวิปัสสนูปกิเลสในการเจริญวิปัสสนาภาวนา เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ และสามารถนำไปปฏิบัติ เพื่อพัฒนาวิปัสสนาญาณต่อไปในการเจริญวิปัสสนาภาวนา ซึ่งเป็นแนวทางแห่งการบรรลุมรรค ผล และกระทำพระนิพพาน ให้สำเร็จผล เพื่อเป็นการเสริมสร้างองค์ความรู้ สามารถนำมาเป็น บทฐาน และเป็นแนวทางในการเจริญวิปัสสนาภาวนา สามารถอธิบายข้อสงสัยของผู้ปฏิบัติธรรม ตามแนวทางการเจริญวิปัสสนาภาวนาได้อย่างถูกต้องตรงตามความเป็นจริง ซึ่งเป็นประโยชน์ เกื้อกูลต่อ ผู้ศึกษาในพระพุทธศาสนาสืบต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาอารมณ์วิปัสสนาที่ปรากฏในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาวิปัสสนูปกิเลส
- ๑.๒.๓ เพื่อศึกษาการพิจารณาอารมณ์ที่เป็นวิปัสสนูปกิเลสในการเจริญวิปัสสนาภาวนา

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

- ๑.๓.๑ เพื่อให้ทราบอารมณ์วิปัสสนาที่ปรากฏในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาทเป็นอย่างไร
- ๑.๓.๒ เพื่อให้ทราบวิปัสสนูปกิเลสเป็นอย่างไร
- ๑.๓.๓ เพื่อให้ทราบการพิจารณาอารมณ์ที่เป็นวิปัสสนูปกิเลสในการเจริญวิปัสสนาภาวนาเป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

การศึกษครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) เกี่ยวกับเนื้อหา ศึกษาการพิจารณาอารมณ์วิปัสสนูปกิเลสในการเจริญวิปัสสนาภาวนาโดยอาศัย คัมภีร์ พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา ปกรณ์วิเสส หนังสือ เอกสาร ตำรา ผลงานการวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับ สภาวะอารมณ์วิปัสสนูปกิเลสที่ปรากฏในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท และการเจริญวิปัสสนาในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา และการกำหนดอารมณ์ โดยการศึกษา

ข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ คัมภีร์พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถาภาษาไทยแปลชุด ๙๑ เล่ม ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๒๕ อรรถกถา ฎีกา และปกรณ์วิเสสอื่น ๆ เช่น คัมภีร์วิสุทธิมรรค เป็นต้น แล้วนำมาสรุปเรียบเรียงนำเสนอแบบบรรยายเชิงพรรณนา

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านการศึกษา

ศึกษาการพิจารณาอารมณ์ที่เป็นวิปัสสนูปกิเลสในการเจริญวิปัสสนาภาวนา ตามหลักคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท โดยศึกษาข้อมูลในคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ คัมภีร์พระไตรปิฎกอรรถกถาภาษาไทยแปล ชุด ๙๑ เล่ม ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๒๕ อรรถกถา ฎีกา ปกรณ์วิเสส หนังสือ เอกสาร ตำราผลงานทางวิชาการ และรายงานการวิจัยต่าง ๆ เช่น วิปัสสนานัย เล่ม ๑ วิปัสสนานัยเล่ม ๒ วิปัสสนาขุณี ปริมัตตโชติกะ ปริเฉทที่ ๙ เล่ม ๑ สมถกรรมฐานที่ปณี มหาสติปัฏฐานสูตรทางสู่พระนิพพาน วิปัสสนาที่ปณีฎีกา ปฐมวิปัสสนาวงศ์ในประเทศไทย วิมุตติมรรค วิปัสสนาที่ปณีฎีกา อภิธมมตถวิภาวินิฎีกา วิสุทธิญาณนิเทศ แล้วนำมาสรุปเรียบเรียง นำเสนอแบบบรรยายเชิงพรรณนา

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑) การกำหนด หมายถึง การกระทำในใจโดยแยบคาย การกำหนดสติรู้ดูอาการ การหมายไว้ การเฝ้าดู การสังเกต การเรียกชื่อในใจให้ตรงตามสมมติภาวะ และปรมัตตภาวะซึ่งกำลังปรากฏอยู่จริง

๒) การกำหนดอารมณ์ หมายถึง การตั้งสติเฉพาะต่ออารมณ์ที่ปรากฏทางทวารทั้ง ๖ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ

๓) การพิจารณา หมายถึง ตรวจตรา ตรัสรู้ ไต่สวน พิจารณ์ พินิจ ตรัสรู้ใคร่ครวญ พินิจพิเคราะห์

๔) ปรมัตถ์ หมายถึง สภาพของ นามรูป เป็นองค์ธรรมอันประเสริฐ ไม่มีการผิเปลี่ยนแปลงผันแปรอย่างใด และเป็นธรรมซึ่งเป็นประธาน ในอรรถบัญญัติ และนามบัญญัติ เป็นปรมัตถ์ (นามรูป) เป็นอารมณ์ สภาวะของนามรูป เช่น อาการของการเคลื่อนไหว

๕) วิปัสสนูปกิเลส หมายถึง อุปกิเลสในวิปัสสนาภาวนา สภาวะซึ่งทำให้วิปัสสนา

ไม่พัฒนา ซึ่งเกิดแก่ผู้เจริญวิปัสสนาในวิปัสสนาอย่างอ่อน (ตรุณวิปัสสนา) แต่กลายเป็นเหตุให้วิปัสสนาญาณไม่พัฒนา มักทำให้เข้าใจผิดว่าตนบรรลุมรรคผล วิปัสสนูปกิเลส ๑๐ คือ ๑) โอาส คือ แสงสว่าง ๒) ญาณ คือ ความรู้ ๓) ปีติ คือ ความเอิบอิ่ม ๔) ปัสสัทธิ คือ ความสงบ ๕) สุข คือ ความสุข ๖) อธิโมกข์ คือ ความน้อมใจเชื่อ ๗) ปัคคาหะ คือ ความเพียร ๘) อุပ္ปฏฐาน คือ ความเข้าไปตั้งอยู่ คือ สติ ๙) อุเบกขา คือ ความวางเฉย ๑๐) นิกันติ คือ ความใคร่

๖) วิปัสสนาภาวนา หมายถึง ปัญญาเห็นสภาวะธรรมรูป สภาวะธรรมนาม หรือรูปนาม ในปัจจุบันขณะซึ่งเกิดขึ้นตามธรรมชาติ ของความเป็นจริงแสดงสภาพ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา คือสภาพไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และไม่ใช่อัตตา ไม่สามารถบังคับบัญชา เป็นกฎ ไตรลักษณ์ การฝึกอบรมจิตให้เกิดความรู้แจ้งตามความเป็นจริง คือ การเจริญปัญญาเป็นวิธีการทำให้เกิดการเห็นแจ้ง

๗) อารมณฺ์ หมายถึง สิ่งที่กระทบพบเห็นทั้งหมด เกิดความยินดีบ้าง เกิดความยินร้ายบ้าง รวมเรียกว่าอารมณฺ์ หมายความว่า ที่ยึดที่หน่วง มีมากเหลือที่จะแสดง แต่รวมลงก็คงเป็นรูปที่กระทบตา ๑ เสียงที่กระทบหู ๑ กลิ่นที่กระทบจมูก ๑ รสที่กระทบลิ้น ๑ โผฏฐัพพะที่กระทบกาย ๑ แล้วรวมเข้าเป็นเรื่องกระทบ มนะที่นึกคิดเรียกว่า ธรรมหรือธรรมารมณฺ์ อารมณฺ์เหล่านี้มีอยู่เป็นธรรมดา

๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ทบทวนวรรณกรรมเอกสารตำรา รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิปัสสนูปกิเลส และการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนามีดังนี้

๑.๖.๑ คัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

๑) คัมภีร์พระไตรปิฎก แสดงพระบาลีเกี่ยวกับวิปัสสนา เช่น ทีฆนิกายภาค ๓ หน้า ๑๗๙-๒๒๘ มัชฌิมนิกาย ภาค ๒ หน้า ๑๖๒ สังยุตตนิกายภาค ๒ หน้า ๔๘๕ อังคุตตรนิกายภาค ๑ หน้า ๖๒ ปฏิสัมภีทามรรค ๒๒, ๒๗, ๕๖, ๑๑๔, ๑๙๖, ๒๘๑, ๒๘๔, ๒๘๗, ๒๙๑, ๓๒๗, ๓๔๔ เช่น ในพระวินัยปิฎกจูฬวรรค เล่ม ๗ ข้อที่ ๔๔๗ หน้า ๓๙๖

๒) คัมภีร์อรรถกถา แสดงข้อความอธิบายพระบาลีเกี่ยวกับการกำหนดอารมณ์หลายแห่ง เช่น อังคุตตรนิกาย มโนรทปุรณี ปัญจกนิบาตอรรถกถา เล่ม ๒๒ ข้อ ๒๑ หน้า ๑๕ - ๑๖ ว่า พระอริยบุคคลทั้งหลายมีพระอรหันต์ เป็นต้น ย่อมบอกเฉพาะมรรคซึ่งตนได้บรรลุ

พระวินิจจยาจารย์เป็นผู้ไม่เลอะเลือน กำหนดอารมณ์สบาย และไม่สบายในอารมณ์หลากหลาย ให้ เหมือนผู้นำไปสู่ทางช้างใหญ่ในป่าที่รกชัฏ

๓) คัมภีร์ฎีกา แสดงข้อความอธิบายเกี่ยวกับสติปัฏฐานไว้หลายแห่ง เช่น ปรมัตถทีปนี มหาฎีกาใหม่ ได้อธิบายเหตุผลที่พระพุทธองค์ทรงมุ่งเอาคำว่า สติ เป็นตัวประธาน ในสัมปยุตตธรรมทั้งหลายที่เกิดร่วมในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา^๗

๔) ปกรณ์วิเสสวิสุทธิมรรค พระพุทธโฆษาจารย์ ได้อธิบายเกี่ยวกับวิปัสสนูปกิเลส ไว้ในวิสุทธิมรรค เล่ม ๓ ภาคปัญญา ปรีเฉทที่ ๒๐ มัคคามัคคญาณทัสสนวิสุทธินิเทศ หน้าที่ ๓๒๒ วิปัสสนูปกิเลส สิ่งทำให้วิปัสสนาหม่นหมอง เมื่อเกิดขึ้นแก่โยคี ผู้เริ่มต้นบำเพ็ญวิปัสสนา วิปัสสนูปกิเลสจะไม่เกิดขึ้นแก่ ๑) พระอริยสาวกผู้บรรลุปุริส ๒) ผู้ปฏิบัติผิด ๓) ผู้ละทิ้งกัมมัฏฐาน ๔) บุคคลเกียจคร้าน จะเกิดขึ้นแก่กุลบุตรผู้ปฏิบัติโดยชอบ ประกอบความเพียร ในผู้เริ่มต้นบำเพ็ญวิปัสสนา

๑.๖.๒ ตำราวิชาการพระพุทธศาสนาเถรวาท

๑) พระอาจารย์ภททันตะ อาสภเถระ ธัมมาจริยะ (๒๕๓๒: วิปัสสนาที่ปณีฎีกา) กล่าวว่า ลักษณะพิเศษของอุทยัพพญาณ คือ เมื่อถึงญาณนี้แล้วใจของโยคีผู้ปฏิบัติจะผ่องใส โดยอำนาจของสมาธิ เป็นเหตุให้เกิดวิปัสสนูปกิเลสขึ้นมา ทำให้ประสบพบเห็น และเกิดความรู้สึกนึกคิดแปลกประหลาดต่าง ๆ นานา ซึ่งผู้ไม่เคยเข้าปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานจะไม่มีโอกาสได้พบเห็น^๘

๒) ฝ่ายวิชาการ อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย (วิปัสสนากรรมฐาน) อธิบายว่า วิปัสสนูปกิเลส ๑๐ ประการ ย่อมจะเกิดขึ้นแก่ผู้มีความเพียรเจริญวิปัสสนาในเมื่อได้บรรลุถึงอุทยัพพญาณอ่อนอยู่ ถ้าผู้มีความเพียรนั้นพลัดพลั้งหลงกลต่อวิปัสสนูปกิเลสเหล่านี้แล้ว ย่อมจะเข้าถึงสภาวะที่ไม่สามารถบำเพ็ญความเพียรวิปัสสนาต่อไปได้ เพราะเข้าใจผิดคิดไปว่าตนได้สำเร็จแล้ว ตนสิ้นกิเลสเป็นพระอรหันต์แล้ว อันเป็นเหตุให้ได้รับความอึดอัดใจ ขาดความเพียรจะปฏิบัติต่อไป ถ้าอุปนิสัยवासนาบารมีมาแต่อดีตชาติ คือ เป็นบุคคลผู้ควรบรรลุมรรคผล เพราะปฏิบัติด้วยไตรเหตุ และสามารถพาตนให้ผ่านวิปัสสนูปกิเลสไปได้แล้ว วิปัสสนาญาณจะดำเนินไปตามแนวทางแห่ง รูปนาม มีอาการเกิดดับชัดเจน และจักชัดเจน ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แสดงว่า

^๗ พระมหาแสวง โชติปาโล, พุทธวิทยานำรู้ เล่ม ๓, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมมิก จำกัด, ๒๕๓๘), หน้า ๒๐๗.

^๘ พระอาจารย์ภททันตะ อาสภเถระ ธัมมาจริยะ ดร.ประธานกัมมัฏฐานาจริยะ, วิปัสสนาที่ปณีฎีกา, (ชลบุรี: สำนักวิปัสสนากัมมัฏฐานวิเวกอาศรม, ๒๕๓๒), หน้า ๙๙.

วิปัสสนานั้นได้บรรลุถึงอุทยัพพญาณอย่างแก่เต็มที่ รอเวลาที่ก้าวขึ้นสู่ญาณเบื้องสูงต่อไป^๙

๓) พระเทพมุนี (วิลาส ญาณวโร ป.ธ. ๙) (๒๕๒๖: วรรณกรรมไทย เรื่องวิมุตติรัตนมาลี) อธิบายว่า เมื่อโยคีผู้ปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานค่อยมีจิตใจเจริญขึ้นด้วยภาวนามยปัญญา เห็นสภาพรูปนาม ตามความเป็นจริง จนสามารถบรรลุถึงอุทยัพพญาณ ย่อมเป็นผู้มีบุญวาสนาบารมี พระอนุสาวณีแห่งองค์สมเด็จพระชินสีห์เจ้าของเรา ย่อมทรงไว้ซึ่งความมหัศจรรย์ประณีต สุขุมคัมภีรภาพ ยากที่เหล่าสัตว์จักรู้ตามได้โดยง่าย ในกรณีแห่งการบำเพ็ญวิปัสสนากัมมัฏฐานเป็นเช่นนั้น หากไม่ใช้วิจารณ์ญาณให้ดี ย่อมจะมีอุปสรรคมาขัดขวางปิดบังดวงปัญญา ไม่ให้เห็นคุณวิเศษเบื้องสูงขึ้นไป ผู้ปฏิบัติอาจจะหลงไหลเดินผิดทาง โดยยึดถือเอาความวิเศษมหัศจรรย์เล็กน้อย ว่าเป็นความวิเศษยิ่งใหญ่ คือ มรรคผลนิพพาน บุคคลผู้ปฏิบัติบรรลุถึงญาณนี้ เริ่มแรกเมื่อบรรลุถึงอุทยัพพญาณแห่งตนยังอ่อนอยู่ ผู้ปฏิบัติย่อมจักต้องประสบกับวิปัสสนูปกิเลส คือ ธรรมเครื่องเข้าไปทำวิปัสสนาให้เศร้าหมอง วิปัสสนูปกิเลสโยคีบุคคลได้ประสบ และยึดถือเอาเป็นจริงเป็นจัง ย่อมหมดหวังจะก้าวขึ้นไปสู่วิปัสสนาญาณเบื้องสูงได้ มีคำสอนไว้ในวงการปฏิบัติให้ระมัดระวังวิปัสสนูปกิเลสให้ดี อย่าได้มีความประมาทเป็นอันขาดทั้งผู้ปฏิบัติ และวิปัสสนาจารย์ผู้สอนกัมมัฏฐาน^{๑๐}

๔) พระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ) รจนา: วิปัสสนาฯ หลักการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน อธิบายว่า ในช่วงอุทยัพพญาณเกิดขึ้นใหม่ ๆ ปรากฏการณ์จะเกิดขึ้นเสมอ ๆ ได้แก่ วิปัสสนูปกิเลส ๑๐ ประการ ซึ่งเป็นสภาวะธรรมซึ่งเกิดมาเพื่อทำวิปัสสนาให้เศร้าหมอง คือ เกิดมาเพื่อเป็นเครื่องกีดขวางวิปัสสนา แต่จะเกิดกับบุคคลประเภทใด ปรากฏในวิสุทธิมรรคท่านแสดงไว้ว่า วิปัสสนูปกิเลสย่อมไม่เกิดแก่พระอริยสาวกผู้ได้บรรลุมรรคผลแล้ว แต่บุคคลผู้ปฏิบัติผิดทาง บุคคลผู้ทอดทิ้งกัมมัฏฐาน และบุคคลผู้เกียจคร้านย่อหย่อนในการปฏิบัติ แต่จะเกิดขึ้นเฉพาะแก่โยคีผู้ปฏิบัติชอบ ผู้มีความพากเพียรในการปฏิบัติอย่างยิ่งยวด จนได้ชื่อว่าอารัทธวิปัสสกะเท่านั้น พลวิปัสสกะบุคคล บุคคลผู้เจริญวิปัสสนาจนได้ญาณแก่กล้า ไม่เกิดวิปัสสนูปกิเลสเช่นกัน เพราะอุปกิเลสหรือวิปัสสนูปกิเลสจะไม่เกิดแก่โยคีผู้เพียรพร้อมด้วยญาณ ตั้งแต่เนิพพิทาญาณเป็นต้นไป ในปฏิสัมภิทามรรคได้แสดงวิปัสสนูปกิเลสไว้ว่า ภาวนาจิตย่อมสั่นคลอนเพราะแสงสว่าง ญาณ ปัญญาเฉียบแหลม ความอึดเอิบใจ ความสงบแห่งกาย และใจ ความสุขกายสุขใจ ความ

^๙ ฝ่ายวิชาการ อภิธรรมโชติกะ วิทยาลัย, วิปัสสนากัมมัฏฐาน, หลักสูตรชั้นมัธยมศึกษาอาชีวศึกษา, มูลนิธิธัมมโชติกะ จัดพิมพ์ หน้า ๑๑๙ – ๑๒๐.

^{๑๐} พระเทพมุนี (วิลาสญาณวโร ป.ธ. ๙). วรรณกรรมไทย เรื่องวิมุตติรัตนมาลี, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, ๒๕๒๗), หน้า ๒๘๐.

ศรัทธา ความ پاکเพียร ความมีสติสัมปชัญญะ วิปัสสนูปেকชาอันเป็นไปกับอวิชชูปেকชา เพราะ
ค้นหาความยินดีในวิปัสสนา^{๑๑}

๑.๖.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑) พระศรีธีรวงค์ สจจวโร (สมัย ต้นสอน) ศึกษาเรื่อง “ศึกษาภยญาณในการ
ปฏิบัติวิปัสสนาตามหลักสติปัฏฐาน ๔ เฉพาะกรณี การปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา ๗ เดือน”
มีคำอธิบายเกี่ยวกับ การเจริญวิปัสสนากับการเจริญสติปัฏฐาน เป็นหลักเดียวกัน และการเจริญสติ
ปัฏฐานจักต้องบำเพ็ญศีล สมาธิ ปัญญาเป็นการเจริญมรรค ๘ องค์ธรรมของสติปัฏฐาน
ประกอบด้วย วิริยะ ปัญญา สติ ดังในสติปัฏฐานซึ่งการเจริญสติปัฏฐานเป็นการเจริญวิปัสสนา
เพราะองค์ธรรมของสติปัฏฐาน ประกอบด้วยวิริยะ ปัญญา สติ

๒) พระมหารุ่งเรือง รุกขิตธมโม (ปะมะชะ) ศึกษาเรื่อง “ผลการปฏิบัติ
วิปัสสนากรรมฐาน ศึกษากรณีเยาวชนผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ในศูนย์ปฏิบัติธรรมสวนเวฬุวัน
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น”มีคำอธิบายเกี่ยวกับ วิปัสสนากรรมฐานหรือวิปัสสนาภาวนา
(insight meditation) หมายถึง ข้อปฏิบัติต่าง ๆ ในการฝึกฝนอบรมปัญญาให้เกิดความรู้แจ้ง
ในสภาวะของความเป็นจริงของสรรพสิ่ง โดยการเอาอุปมาเป็นอารมณ์ พิจารณาอุปมาให้เห็น
เป็นไตรลักษณ์ว่าเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ไม่ใช่ตัวไม่ใช่ตน วางจากความยึดมั่นในบัญญัติทั้งปวง

๓) แม่ชีระวีวรรณ ธมมจารินี (งานวิสุทธิพันธ์) ศึกษาเรื่อง “ศึกษาสภาวะญาณ
เบื้องต้นของผู้เข้าปฏิบัติวิปัสสนาตามหลักสติปัฏฐาน ๔ ณ สำนักวิปัสสนากรรมฐานวัดพระธาตุ
ศรีจอมทองวรวิหาร”^{๑๒} มีคำอธิบายเกี่ยวกับโยคีผู้บำเพ็ญวิปัสสนาไม่พัฒนาเกิดจาก วิปัสสนูปกิเลส

๔) นายธนาคม บรรเทากุล ศึกษาเรื่อง “การศึกษาวิธีการสอนวิปัสสนา
กัมมัฏฐานของพระอาจารย์ภักทนต์ อาสภมหาเถระ อัคคมหากัมมัฏฐานาจารย์”^{๑๓} มีคำอธิบาย

^{๑๑} พระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ),จารย์ ธรรมดา แปล, **วิปัสสนาธุระ หลักการปฏิบัติวิปัสสนา (ฉบับสมบูรณ์)**, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดประยูรสาส์นไทยการพิมพ์, ๒๕๕๓), หน้า ๕๑๖ - ๕๑๗.

^{๑๒} แม่ชีระวีวรรณ สุทธิจารินี (งานวิสุทธิพันธ์), “การศึกษาสภาวะญาณเบื้องต้นของผู้เข้าปฏิบัติวิปัสสนาตามหลักสติปัฏฐาน ๔ ณ สำนักวิปัสสนากรรมฐานวัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๑๔๑.

^{๑๓} นายธนาคม บรรเทากุล, “การศึกษาวิธีการสอนวิปัสสนากัมมัฏฐานของพระอาจารย์ภักทนต์ อาสภมหาเถระอัคคมหากัมมัฏฐานาจารย์”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔) หน้า ๑๑.

เกี่ยวกับ คำว่าวิปัสสนา ปรากฏในพระไตรปิฎก ส่วนมากจะกล่าวเคียงคู่กับคำว่าสมณะ หมายถึง ธรรมที่ควรเจริญด้วยปัญญา ยิ่ง เพื่อที่จะเข้าใจความหมายของคำว่า วิปัสสนา ได้ชัดเจน คัมภีร์ อรรถกถาในชั้นหลังจึงอธิบายว่า วิปัสสนา หมายถึง ปัญญาพิจารณาสังขารในอาการไม่เที่ยง เป็น หน้าที่ของปัญญินทรีย์เจตสิกมุ่งสภาวะตรงตามความเป็นจริง มิใช่เป็นเพียงผลของปัญญาหากเกิด จากเห็นแจ้งจากกระบวนการพิจารณาภายใน และจิตโดยตรงจากการเจริญภาวนา

๕) นายอณิวัชร เพชรนรรัตน์ ศึกษาเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ ในการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานตามแนวของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย”^{๑๔} มีคำอธิบายเกี่ยวกับพระไตรปิฎกจะให้ ความหมาย ของคำว่า วิปัสสนา ไว้หลายนัยตามแต่ผู้ปฏิบัติ ต้องผ่านกระบวนการฝึกวิปัสสนากัมมัฏฐานตามหลักสติปัฏฐาน ซึ่งเป็นพระสูตรซึ่งพระพุทธเจ้า ตรัสไว้ในพระไตรปิฎก จะสามารถพัฒนาวิปัสสนาปัญญาให้เกิด หลักการฝึกเจริญวิปัสสนา กัมมัฏฐาน แม้ผู้เข้าฝึกจะมีสมาธิ สามารถนำมาเป็นเครื่องมือในการเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐานได้ แม้แต่จิตที่สงบชั่วขณะ (ขณิกสมาธิ) สามารถนำมาเป็นพื้นฐานในการเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐานได้ ดังในวิสุทธิมรรค ปราศจากขณิกสมาธิเสียแล้ว วิปัสสนาย่อมมีไม่ได้

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยจากเอกสาร (Documentary Research) ศึกษาค้นคว้า ข้อมูลเกี่ยวกับ การศึกษาการพิจารณาอารมณ์ที่เป็นวิปัสสนูปกิเลสในการเจริญวิปัสสนาภาวนา โดยมีขั้นตอนดังนี้

๑.๗.๑ ศึกษาเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่ คัมภีร์พระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙, คัมภีร์พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา ภาษาไทย แปล ชุด ๙๑ เล่ม ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๒๕ พร้อมอรรถกถา ฎีกาและ ปรกณวิเสสอื่นที่เกี่ยวข้องได้แก่ คัมภีร์วิสุทธิมรรคเป็นต้น เพื่อเป็นการขยายความในเนื้อหาเพิ่มเติม จากคัมภีร์พระไตรปิฎกให้มีความละเอียดชัดเจน

๑.๗.๒ ศึกษาเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่ หนังสือ เอกสารตำรา ผลงานการวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น วิปัสสนานัยเล่ม ๑ วิปัสสนานัยเล่ม ๒ โดยพระโสภณมหา

^{๑๔} นายอณิวัชร เพชรนรรัตน์, “การศึกษาวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานตาม แนวของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” ,วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยมหา จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๔๒.

เถระ (มหาสัสยาคอ) วิปัสสนาที่ปณีฎีกา วิปัสสนาวงศ์ในประเทศไทย โดยพระอาจารย์ ภัททันตะ อาสภมหาเถร ธัมมาจริยะ อัครมหาภิกษุญาณจริยะ ดร. วิปัสสนากรรมฐาน ภาค ๑ วิปัสสนากรรมฐาน ภาค ๒ โดยพระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิทธิเถร ป.ธ.๙) **In This Very Life** รู้แจ้งในชาตินี้ โดยพระภิกษุญาณอาจารย์ พระปณิธาภิวงค์ พุทฺธธรรม ฉบับปรับปรุง และขยายความ โดยพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)

๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- ๑.๘.๑ ทำให้ทราบอารมณ์วิปัสสนาที่ปรากฏในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท
- ๑.๘.๒ ทำให้ทราบวิปัสสนูปกิเลส
- ๑.๘.๓ ทำให้ทราบการพิจารณาอารมณ์ที่เป็นวิปัสสนูปกิเลสในการเจริญวิปัสสนาภาวนา